

Varg Skarheims historie om opphold i tysk konsentrasjonsleir.

-Farfar, jeg skal være med den hvite bussen ned til Tyskland og besøke flere av de tyske konsentrasjonsleirene som det bl.a satt mange norske fanger i under krigen. Du var jo også der. Kan du fortelle hvorfor du kom dit, hvordan det var der og hvordan du kom tilbake? –Ja, det kan jeg gjerne gjøre.

Jeg var ansatt i politiet i Grimstad, og den 7. januar 1943 da jeg satt i uniform på kontoret, kom det plutselig inn en tysk gestapist i full uniform, og jeg reiste meg og de spurte meg om navnet mitt. Jeg oppga dette, og de gikk inn i et annet rom og vinket meg inn dit. Da jeg kom inn der, sa en av gestapistene at jeg var arrestert. De spurte om jeg visste hvorfor jeg var arrestert. Nei, sa jeg, for det visste jeg ikke. Dermed satte de håndjerna på meg, og jeg bøle sittende der.

Så fikk jeg beskjed om at jeg måtte ha sivile klær på meg. Derfor ba jeg en kollega om å dra hjem til kona for å få tak i noe. Han løp hjem og kom tilbake med sivilt tøy til meg, og like etter kom kona og hun prøvde å snakke til meg, men ble bare avvist av Gestapo.

Litt etter kom en stor lastebil med fanger, og jeg ble kommandert inn i denne med håndjern på. Her satt det en bevæpnet tysk vakt i hver ende av vogna, og vi ble kjørt av gårde til Kristiansand kretsfengsel og satt inn der.

Her satt jeg i tre uker, og så ble jeg sendt videre til Grini hvor jeg satt nesten et halvt år. På Grini ble vi satt til forskjellig arbeid - bl.a steinplukking. I avhøret fikk jeg vite at tyskerne hadde fått opplysninger om min tilknytning til mil.org. Derfor var jeg blitt arrestert og visste lite om hva som ventet meg.

På Grini ble jeg en dag plutselig ført opp på ”fallskjermen” - en enecelle hvor de pleide å sende de som satt hardest i det. Jeg skjønnte ingenting, for jeg hadde ikke hørt noe, og jeg hadde ikke fått noen dom. Men heldigvis slapp jeg å sitte der så lenge.

Den 10. juni 1943 ble mange av oss som satt på Grini kjørt med busser ned til Akershuskaia. Her sto det oppmarsjerte tyske soldater med gevær med bajonetter på, og vi måtte marsjere mellom disse frem til en stor båt som skulle føre oss til Tyskland. Jeg kikket opp på navnet til den store båten som vi gikk om bord i, og den het Monte Rosa. Da slo det meg at denne båten hadde jeg sett før. Tankene mine gikk tilbake til barndommen min i Kabelvåg i Lofoten. Som 14-åring hadde vi en speidertur ut til Trollfjorden. Der gikk vi om bord på et stort turistskip som het Monte Rosa som lå ankret opp. Om bord i båten spilte de Deutschland, Deutschland uber alles, og jeg husker vi stod der i stram giv akt og gjorde speiderhilsen.

Da jeg på nytt måtte marsjere om bord på ”Monte Rosa”, syntes jeg dette var litt av en ironi at jeg skulle på det samme skipet som fange. Da vi var kommet om bord, ble vi ”studd” ned i lasterommene, og båten la ut på turen til Tyskland. Tyskerne måtte være forsiktig for angrep fra de allierte, så de gikk gjennom de danske sundene.

Jeg tror det var da vi gikk gjennom Storebelt, at vi fikk lov til å komme opp på dekk, og da var det plutselig en som stemte i ”Deilig er jorden”. Etter hvert stemte også de andre i, og det ble et riktig stort kor. Da denne transporten foregikk i Wermachts regi, oppførte soldatene seg anstendig mot oss, og de sto rundt og hørte på sangen. Jeg hadde inntrykk av at de ble helt rørt, og da fikk vi være ekstra lenge på dekk før vi ble jaget ned i laste-rommet igjen.

Så bar det videre til Kiel og deretter til Hamburg. Der ble vi ført inn i celler i Fulsbuttelfengslet. På samme tid var det alliert angrep på Hamburg, og hele byen rista. Angrepene varte i noen dager, og da det ble litt mer stille, ble vi ført inn i noen ku-vogner og kjørt av gårde. Vi visste ikke hvor vi skulle, men da vi kom frem til en stasjon, ble vi fordelt. Noen skulle til Sachsenhausen, og andre skulle til Nachschwiler. Jeg kom i den puljen som ble sendt til Sachsenhausen.

Da vi kom til Uranienburg, bei Berlin som det heter, kom vi til en port hvor det sto "Arbeit Macht Frei" over porten. Vi marsjerte inn under kommando av tyske soldater, og vi var kommet til Sachsenhausen konsentrasjonsleir.

Først kom vi inn i et bad. Vi hadde hørt ryktene om gassing, og vi var først litt engstelige da vi måtte kle helt av oss. Vi ble barbert over hele kroppen, og så var det inn i en dusj hvor vi ble dusjet. Etterpå fikk vi utlevert fangetøy, og vi kom i karantene hvor vi var i 14 dager i egne rom. Det var for at tyskerne kunne undersøke om vi hadde noen smittsomme sykdommer med oss. Etterpå ble vi fordelt i brakker og forskjellige arbeidskommandoer. Her var det arbeid fra tidlig morgen til sen kveld.

Først var jeg på forskjellige jobber hvor vi bar tønner og flyttet ting frem og tilbake. Men så ble jeg overført til en annen kommando som het Aufbtrei. Det var svære lagre for høyere befal i SS, og det lå på utsiden av leiren. Vi måtte marsjere gjennom Uranienburg om morgenen, og tilbake sent om kvelden. I disse lagerbygningene var det alt mulig, fra kjøleskap til fluktstoler og møbler, som vi måtte stable og passe på og levere videre til biler som kom og hentet dette. Det var tungt arbeid, og vi måtte arbeide hele tiden. Da vi marsjerte inn i leiren, var det å stå på apell i det uendelige, hvor vi først ble telt og deretter kontrollert. Slik gikk dagene året igjennom.

Det kunne ofte være forferdelig kaldt i brakkene. Uheldigvis hadde jeg bare fått med meg en tynn ufora militær sovepose, for vi fikk bare lov å ha med oss en kartong med tøy inn i leiren da vi kom. I soveposen skulle det vært et ull-teppe inni, men dette hadde jeg ikke fått med meg. Vi lå i 3-4 etasjer over hverandre, og vi måtte marsjere ut hvis vi skulle på toalettene om natta, og vi frøs forferdelig om vinteren.

Jeg hadde begynt å bli syk og forkjølet og forstod at jeg måtte ha tak i et ull-teppe for å kunne ligge litt varmere om natta. På lageret hadde vi noen tykke, brune ull-tepper, husker jeg.

Jeg tenkte at nå måtte jeg ha tak i et av disse ull-teppene for å overleve en stund til. Jeg var jo etter hvert blitt temmelig tynn, så fangetøyet hang og slang. Jeg visste at når vi marsjerte inn i leiren, delte de av og undersøkte om noen hadde tatt med seg noe fra lagrene. Men hadde man først fått noe inn i leiren, var det ingen som la seg opp i det. En dag fikk jeg gjemt meg bort bak noen kasser. Jeg hadde surret et ull-teppe rundt meg med fangedrakten utenpå. Jeg husker jeg var temmelig stiv da vi marsjerte inn. Og jeg var svært engstelig da tyskerne delte av en gruppe rett foran meg. De tok gjerne 6-7 stykker av gangen som ble dradd til side og undersøkt. Men heldigvis gikk det bra, og jeg fikk med meg ull-teppet inn i brakka og la det inn i soveposen. Deretter lå jeg forholdsvis bra, forholdene tatt i betraktning.

Hvis noen ble tatt for å ha tatt med seg noe, kunne straffen være enecelle, tortur eller avretting. Fanger som prøvde å rømme hadde liten mulighet for dette, da det var elektriske gjerder og mitraljører over alt. Vi kunne høre om natten at folk ble skutt med mitraljører hvis

de prøvde. Hvis de overlevde rømningsforsøket, ble de henrettet. Ved henrettelser måtte hele leiren stå oppstilt på apell-plassen, og vi sto der i mange timer mens fangene ble hengt. Der hvor galgen sto, hadde vi forresten juletreet stående i julehelgen. Det var mange henrettelser, men det er spesielt en jeg husker.

Det var en kald vinterdag som flere fanger falt sammen. De måtte bæres inn i brakkene. Den som skulle henrettes var en russer. Han ropte ut "leve R^ussland" og slengte ut alt mulig til tyskerne. Han syntes å være tapper og han hang og sprellet lenge før han ble rolig. Da gikk en tysk offiser bort og ga ham et nakkeskudd. Vi ble etter hvert harde og apatiske ved disse henrettelsene, og vi ønsket bare at de skulle bli ferdige, slik at vi kunne komme inn og spise den lille daglige kålsuppa som vi fikk.

I den tiden jeg var i Sachsenhausen bodde jeg i tre forskjellige brakker og de hadde nummerene 23, 43 og 41. Vi var klar over at folk ble gasset og brent, men vi kunne ikke gjøre noe, bare håpe på å komme fri, selv om vi hadde liten tro på mirakler.

Jeg ble selv syk i leiren, og hadde både skalagensfeber og ansiktsrosen. Da kom jeg på sykebrakka, hvor jeg ble kasta opp i en seng hvor de nettopp hadde fjernet et lik. Skulle en på do, måtte en krabbe ned fra køya og gå i ørska selv om en hadde feber. Jeg husker at jeg en natt måtte på toalettet. Da måtte jeg flytte på lik for å komme til. Tyskerne plasserte de døde på kjølige plasser. Derfor ble toalettene brukt til å plassere de døde.

Mot slutten av krigen var det voldsomme angrep mot Berlin. Brakkene sto og dirret, og vi jublet mens vi så flammene over byen.

Men heldigvis traff ingen bomber leiren. Da det nærmet seg april, dundret det ute i horisonten, for da var russerne i anmarsj. Vi fikk beskjed av SS-folkene, som begynte å bli engstelige, at leiren ville bli brent ned før russerne kom. De ville ikke la russerne overta.

Ett år tidligere, da jeg jobbet på lageret, fikk jeg høre på radio om landgangen i Normandie. Da var jeg sikker på at krigen snart var forbi, men det skulle ta nesten et helt år.

Det begynte å gå rykter om at vi kanskje kunne bli hentet av Røde kors. Vi gikk og ventet og ventet, og til slutt fikk vi beskjed om at de skandinaviske fangene skulle bli evakuert. Det var noen hvite busser, de fleste danske, tror jeg. Alle kom ikke av gårde samtidig. Vi ble sendt av gårde i puljer, og det gikk nesten en måned fra de første bussene gikk til jeg kom med. På slutten var jeg ikke så sikker på at jeg skulle komme med. Da vi kom om bord i bussene, kom svenskene med pakker til oss, og det var en fryd. Vi ble så kjørt til leiren Neuengamme ved Hamburg, men der var det bare elendighet til å begynne med, for det var en stor leir, og der hadde det vært tyfus og mange som skulle vært likvidert. Disse ble jaget ut og kjørt av gårde til et annet sted. Vi måtte bære på madrasser hvor de nettopp hadde ligget syke og døde fanger. Det het seg at vi skulle være der midlertidig, i påvente av den videre utviklingen.

En dag var den svenske Røde kors-kommisjonen på besøk og Folke Barnadotte vinket til oss da vi stod på apell-plassen. I denne leiren ble jeg i over 3 uker. Engelskmennene fløy over oss, og vi vinket til flyene og flygerne vinket tilbake med vingene. Mens vi var i Neuengamme forhandlet Bernadotte med de tyske myndighetene for å få oss videre. Det ble bestemt at kvinner og kronisk syke skulle fraktes til Sverige først. Vi andre måtte vente, og i mellomtiden var det stadig store luftangrep i nærheten og lufttrykket fra bombene knuste rutene i brakkene.

Den 20. april ble jeg sendt med en kolonne hvite busser fra Neuengamme. Vi kunne høre artilleriilden fra fronten. Langs veien lå tyske guttunger med gevær like store som dem selv med fingrene på avtrekkeren. Hitler hadde nå samlet sammen selv de yngste guttene.

Vi hadde Røde kors-symbolet på taket av bussen, men med flyene som stadig fløy lavt over oss, var vi redde for at disse skulle ta feil og bombe oss. Men det gikk heldigvis bra, og vi ble mottatt med begeistring av danskene da vi kom over grensen til Danmark dagen etter vi forlot Neuengamme.

Danmark var jo fortsatt okkupert, men her var det likevel lettere, og vi ble ført til Frøslev-leiren. Her fikk vi svinestek med saus og poteter, og det var fantastisk. Vi var jo i en elendig forfatning, og slik mat hadde vi ikke smakt på flere år.

I Frøslev-leiren var vi et par uker før vi kom til Sverige, hvor vi ble godt tatt i mot. Her ble vi legeundersøkt og fødd og kledd opp, og vi fikk pass. Jeg fikk også utbetalt kr. 255,- som jeg kunne handle for, og den 26 mai 1945 var jeg igjen hjemme i Norge.